

TESAM Akademi Dergisi

Journal of TESAM Academy

ISSN 2148-2462 / E-ISSN 2458-9217

21. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Bulgaristan İç ve Dış Politikasının Karşılaştırmalı Analizi

The Comparative Analysis of Internal & Foreign Policies of Bulgaria in The Q1 Of 2000s

Kader ÖZLEM

Doç. Dr.,
Uludağ Üniversitesi, İktisadi Ve
İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih
Anabilim Dalı,
kaderozlem@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4780-2118

Cilt / Issue: 13(1), 289-317
Geliş Tarihi: 24.11.2025
Kabul Tarihi: 29.01.2026

Atıf: Özlem, K. (2026). 21. yüzyılın
ilk çeyreğinde Bulgaristan
iç ve dış politikasının karşılaştırmalı
analizi. *Tesam Akademi Dergisi*,
13(1), 289-317. 10.30626/
tesamakademi.1831560.

Öz

Soğuk Savaş döneminde Doğu Bloku'nda yer alan Bulgaristan, 10 Kasım 1989'da Todor Jivkov Rejimi'nin yıkılmasının ardından siyasal açıdan yapısal dönüşümler geçirmiştir. Geçiş dönemini andıran 1990'lı yıllara nazaran 2000'li yıllar, Bulgar iç politikasında dengelerin yerleştiği ve buna bağlı olarak dış politik yöneliminin netleştiği bir dönemi kapsamaktadır. Demokratikleşen iç politika ve 1990'lı yıllarda Batı'nın uluslararası sistemde artan etkisi Bulgaristan'ın dış politikada Avro-Atlantik kurumlara üyelik hedefini beraberinde getirmiştir. Dış politikada yaşanan eksen değişimi sonucunda 2004 yılında Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'ne ve 2007 yılında Avrupa Birliği (AB)'ne üye olan Bulgaristan'da siyasal yaşam bu süreçten doğrudan etkilenmiştir. Batı'yla entegrasyonu savunan partilerin iç siyasetteki etkisi artarken iç politikanın dış politikaya uygun bir kombinasyon içerisinde olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın amacı 2000'li yılların ilk çeyreğinde Bulgaristan iç ve dış politikasını retrospektif bir bakış açısıyla karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Söz konusu dönemde Bulgar dış politikasındaki gelişmelerin iç siyasal yaşamı dönüştürücü bir etkiye sahip olup olmadığı çalışmanın temel sorusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, Siyasal Yaşam, Dış Politika, Koalisyon Hükümetleri, 2000'li Yıllar.

Abstract

Bulgaria that was a member of Eastern Bloc in the Cold War period have had structural transformations politically after collapse of Todor Zhivkov regime on November 10, 1989. The years of 2000s have been including a period that the balances of Bulgarian internal politics have stabilized and correspondingly foreign politics orientation of Bulgaria have become clearer when compared with the years of 1990s, that reminded of transition period.

The content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

The internal politics, which become more democratic and increasing influence of the West in international system in 1990s have caused Bulgaria to have goals for becoming members of Euro-Atlantic international organizations. As a result of the shift in foreign policy orientation, Bulgaria's political life has been directly affected by its accession to the North Atlantic Treaty Organization (NATO) in 2004 and to the European Union (EU) in 2007. While the influence of political parties advocating integration with the West has increased in domestic politics, it has become evident that internal political dynamics has been structured in a manner consistent with foreign policy priorities. The aim of this study is to analyze the internal and foreign politics of Bulgaria comparatively in the first quarter of 2000s by retrospective approach. The main question of the study is whether the developments of Bulgarian foreign policy has a transformative effect on the domestic political life of country in this period.

Keywords: Bulgaria, Political Life, Foreign Policy, Coalition Governments, 2000's.

Expanded Abstract

Bulgaria has entered an exceptional period following the overthrow of the Zhivkov regime on 10 November 1989. This transition process brings simultaneous challenges in domestic and foreign policy. Domestically, Bulgaria has pursued democratization, the institutionalization of a free-market economy, and the management of ethnic issues, whereas externally it has confronted regional instability and the dominant influence of the West within the global system. After the change of government in 1997, a more pluralistic political environment has emerged, and accession to Euro-Atlantic institutions—particularly the North Atlantic Treaty Organization (NATO) and the European Union (EU)—becomes the central axis of Bulgarian foreign policy due to mounting security and economic concerns.

During the first quarter of the 21st century, Bulgaria's foreign policy has assumed a structuring role over domestic political dynamics. The foreign policy vision has constructed since the second half of the 1990s and operationalized in the 2000s directly shapes political life. The turbulence of the international system in the post-Cold War era has rendered Euro-Atlantic integration as a strategic priority for Eastern European and Balkan states. For Bulgaria, which has faced persistent economic fragility and security vulnerabilities, this orientation has become virtually unavoidable. The disintegration of Yugoslavia during the 1990s further has reinforced Sofia's perception of NATO and EU membership as instruments of stability and security. Strong public support for Euro-Atlantic integration strengthens the hand of political

elites, as the economic crises of the 1990s foster societal expectations that associate EU membership with economic recovery and political normalization.

Within this context, pro-Western political parties have expanded both quantitatively and qualitatively in pursuit of Euro-Atlantic accession as a state policy. Center-right parties have gained increased political leverage, while the Bulgarian Socialist Party (BSP), as the successor to the Bulgarian Communist Party, undergoes ideological and strategic transformation. The widespread perception of NATO as a security guarantor and the EU as an economic anchor limits critical scrutiny of foreign policy decisions aimed at achieving these objectives. Bulgaria's cooperation with NATO during the Yugoslav conflicts has culminated in its de facto participation in the U.S.-led coalition in Iraq in 2003, a move largely interpreted by Bulgarian political actors and public opinion as a strategic step toward NATO membership. In parallel, Bulgaria has sought to capitalize on Türkiye's influential position within NATO by instrumentalizing the Turkish minority to normalize and enhance bilateral relations from the early 1990s onward. The participation of the Movement for Rights and Freedoms (MRF) as a coalition partner in government in 2001 and 2009 facilitates Türkiye's support for Bulgaria's NATO accession. A comparable pattern has emerged in the EU accession process. In its efforts to comply with EU conditionality, Bulgaria has implemented rapid legal reforms and responded to Brussels' warnings regarding corruption, organized crimes, and governance deficits. Although these structural problems have remained deeply embedded in domestic politics, partial engagement with them serves both accession objectives and access to EU financial mechanisms. Notably, Bulgaria has attained EU membership in 2007 under the coalition government formed in 2005 by the BSP, NDSV, and MRF, underscoring the depth of political realignment.

Following EU accession, Bulgaria has maintained policy alignment with Brussels despite the loss of interests. Compliance with EU positions during the mass migration movements of the 2010s, adherence to sanctions imposed on Russia after the 2014 Crimea crisis, and political instability resulting from alignment with EU policies following Russia's invasion of Ukraine has illustrated this commitment. Membership in NATO and the EU significantly has expanded Bulgaria's strategic maneuverability in the Balkans. From the 2010s onward, Sofia has intensified its regional engagement not only through kin-state and diaspora policies but also by exerting pressure on North Macedonia, particularly by invoking

disputes over language and history and by threatening to veto Skopje's EU accession process. Despite deep polarization within domestic politics, the North Macedonia issue has demonstrated a rare capacity to consolidate political consensus. Although EU mediation has moderated Sofia's rhetoric, the core policy orientation has remained intact.

Bulgarian foreign policy has appeared closely aligned with systemic developments at the international level, while its capacity to shape domestic politics has remained pronounced. Although relations with Russia function as a credibility test imposed by NATO and the EU, Bulgarian governments successfully has navigated these constraints. Nevertheless, persistent political instability since 2021 increasingly has exposed Bulgaria to external political influence, highlighting the enduring interaction between foreign policy orientation and domestic political resilience.

Giriş

Balkan Yarımadası'nın önemli aktörlerinden biri olan Bulgaristan, 1989 sonunda Jivkov Rejimi'nin devrilmesinin ardından olağan dışı bir döneme girmiştir. Daha geniş bir ifadeyle belirtirsek, 1990'lı yıllar ülkede bir geçiş dönemini andırmaktadır. İç politikada demokratikleşme, serbest piyasa ekonomisinin işlevsel hale gelmesi, etnik meselelerin çözümü, dış politikada ise bölgesel denklemde meydan okumalarla, küresel ölçekte Batı'nın dominant etkisiyle karşı karşıya kalındığı kritik bir süreci içermektedir. 1997 yılında meydana gelen iktidar değişikliğinin ardından iç politikada daha demokratik bir siyasal zemin görülürken, dış politikada ise Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Avrupa Birliği (AB) gibi Avro-Atlantik kurumlara üye olma hedefi Bulgaristan açısından askeri ve ekonomik kaygılarla daha baskın hale gelmiştir. Bulgaristan açısından yeni bir dış politika vizyonu yaratan söz konusu örgütlerden özellikle AB'nin Bulgar siyasal sistemi ile sosyo-ekonomik düzenini yeniden şekillendirme görevi gördüğü dikkat çekmektedir.

Bulgaristan'ın 2000'li yılların ilk çeyreğinde iç ve dış politikasını karşılaştırmalı olarak analiz eden çalışmanın temel sorusunu Bulgar dış politikasının iç politikayı şekillendirici bir etkiye sahip olup olmadığı oluşturmaktadır. Bu bağlamda, analitik yapısı itibarıyla beş kısımdan oluşan makalede ilk iki kısımda Bulgaristan iç politikası, 1990'lı yılların devamı olarak ele alınmış olup üçüncü ve dördüncü kısımda söz konusu dönemde Bulgar dış politikası Avro-Atlantik kurumlara üyelik süreci ve Balkanlar bağlamında değerlendirilmiştir. Dış politikanın iç politikaya somut yansımaları Tartışma kısmında ele alınırken Bulgular ve Sonuç başlığı altında çalışma tamamlanmıştır. Retrospektif bir bakış açısıyla ele alınan ve metodolojik açıdan nitel veri analizine başvuru makalede, konuyla ilgili Bulgarca, İngilizce ve Türkçe literatürdeki kaynaklardan yararlanılmıştır.

Jivkov Sonrası Bulgaristan'da Siyasal Yaşam

Bulgaristan'da 10 Kasım 1989 tarihinde Todor Jivkov Rejimi'nin devrilmesinin ardından 2000'li yıllardaki iç politik gelişmelere etki eden sürecin altyapısını büyük ölçüde 1990'lı yıllarda bulmak mümkündür. Sosyalist bir yönetim anlayışından demokratik siyasal düzene geçiş bağlamında değerlendirildiğinde en önemli kırılma Bulgaristan Devlet Başkanı Todor Jivkov'un bir saray darbesiyle görevinden alınmasıyla gerçekleşmiştir. Bu gelişme sadece lider bazında bir değişim yaratmamış, bilakis ülkedeki siyasal sistemin

dönüşümündeki mihenk taşı oluşturmuştur.

1990'lı yıllarda Bulgaristan siyasal sistemi bir dizi yeni partiyle tanışmıştır. Bu çerçevede 7 Aralık 1989 tarihinde çok sayıda sivil toplum örgütünün bir araya gelerek oluşturduğu ve rejim muhaliflerinin önderliğinde kurulan Demokratik Güçler Birliği (DGB) – [*Syuz na Demokratični Sili - SDS*] isimli parti sosyalist eksenli siyasal sistemden demokrasiye geçişin öncüsü olmuştur. Özellikle partinin lideri Jelyu Jelev'in 1990 yılında Bulgaristan cumhurbaşkanı olması bahsedilen geçiş dönemini sembolize etmiştir (Bkz. Kovaçev, 2016, ss. 271-306). Ancak DGB'nin yanı sıra Yeni Demokrasi, Yeşiller Partisi, Demokrat Parti, Bulgar Halk Partisi vb. onlarca yeni parti kurulmuş ve siyasal aktörler açısından çok seslilik hâkim olmuştur. Söz konusu partilerin ortak özelliği, eski dönem komünist siyasilerinin yeni dönemde siyasal ayrıcalıklarını sürdürmek istemeleri sonucunda yeni oluşumlara girişmeleri ve birbirlerine benzemesidir. Nitekim Soğuk Savaş döneminde tek siyasi parti tarafından yönetilen ülkede, Kasım 1989'da yaşanan siyasi kırılma ve 1991 yılında kabul edilerek Bulgaristan'ı daha demokratik bir hüviyete kavuşturmayı amaçlayan Anayasa ile somutlaşan rejim değişikliği sonrasında onlarca siyasi parti kurulmuştur. Yeni dönemin etkisiyle 1990'lı yıllarda 100'ün üzerinde kurulan ve kayıtlı olan parti sayısı, Eylül 2025 itibarıyla 131 olmuştur (*Registır na Političeskite Partii*. (2025).

1997 yılına değin Bulgaristan iç politikası Bulgar Komünist Partisi (BKP) – [*Bilgarska Komunističeska Partiya – BKP*]'nin halefi olan Bulgar Sosyalist Partisi (BSP) – [*Bilgarska Sotsialističeska Partiya – BSP*] ile Batı yanlısı aydınların oluşturduğu DGB arasındaki güç mücadelesiyle geçmiştir. Sancılı bir geçiş dönemi olarak ifade edilebilecek olan bu dönemde DGB'nin yapmak istediği reformlar BSP tarafından engellenmiştir. Zira Bulgaristan Parlamentosu (Narodno Sibranie)'nda 1991 ve 1994 yıllarında yapılan genel seçimler sonucunda BSP'nin etki kat sayısı yüksek olurken, bu dönemde zayıf hükümetlerin olduğu dikkat çekmiştir. İstikrarsız hükümetlerin varlığı sosyo-ekonomik düzenin de sorunlar yaşamasına sebep olmuştur. 1994 ve 1996 yıllarında Bulgaristan'da yaşanan ekonomik krizler ise 1997 Genel Seçimleri'nde yeni bir Parlamento aritmetiğini beraberinde getirmiştir. 1989-1997 yılında yaşanan sancılı geçiş döneminin altyapısında BSP'nin yeni siyasal sistemde de eski gücünü sürdürmek istemesi ve keskin bir geçiş dönemi yanlısı olmamasına koşut olarak DGB'nin yapısal dönüşümleri gerçekleştirecek siyasal güce sahip bulunmaması yer almaktadır. Farklı bir ifadeyle eski düzenin halefi ile yeni düzenin

öncüsü partiler değişim konusunda mutabık olsa da bunun hızı ve zamanı konusunda ayrıışmışlardır. Söz konusu mutabakat, uluslararası sistemin yapısında meydana gelen değişimle doğru orantılıdır. Zira Bulgaristan güvenlik kaygılarını gidermek için dış politikasında köklü değişiklikler yapmıştır.

1997 yılında DGB'nin hem Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanması hem Meclis'te çoğunluğu elde ederek Başbakanlık makamına sahip olması gerçek bir geçiş dönemini ortaya çıkarmıştır. Tek başına iktidara gelen İvan Kostov'un Başbakanlığındaki DGB hükümeti, Batı yanlısı bir dış politika izlemesinin yanı sıra özellikle ekonomik reformları hayata geçirmiştir. Bu bağlamda Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) ile iş birliğine gidilerek önerilen reçeteler tatbik edilmiştir. Bankacılık alanında katı uygulamalara giden Kostov, devletin işlettiği ve zarar eden sanayi kuruluşlarına teşvikleri kesmiş, özelleştirme ağırlıklı bir ekonomi politikası izlemiştir (Pond, 1999, ss. 41-42). Faiz ve enflasyonla mücadele edilerek başarı sağlanmış ve bunun sonucunda makro göstergelerde hedeflere ulaşılmıştır. Ancak Bulgaristan halkının işsizlik sorunu bu dönemde de sürmüş, katı ekonomi politikaları halkın refah seviyesine katkıda bulunmamıştır. Bu durum 2001 yılında iktidar değişikliğini beraberinde getirmiştir. DGB'nin Bulgaristan iç politikasına yaptığı en önemli katkı BSP'nin demokratik siyasi sistemi ve yeni dönemin kurallarını özümsemeye başlaması olurken, aşağıda inceleneceği üzere dış politikada bağlamında ise bu husus Bulgaristan'ın Avro-Atlantik kurumlara üyelik sürecinin somutlaşmasına bağlı olarak bu sürecin BSP tarafından da benimsenmesi şeklinde gerçekleşmiştir.

2000'li Yıllarda Bulgar İç Siyaseti

Bulgaristan'da 2001 yılında yapılan seçimleri, komünizmin ülkede hâkim olmasını müteakip henüz 6 yaşındayken sürgüne gönderilen eski Çar II. Simeon kazanmıştır. (bkz. Sakskoburggotski, 2016). Komünizmin yıkılmasının ardından 1990'lı yıllarda birkaç kez Bulgaristan'a gelen Simeon, İkinci Simeon Ulusal Hareketi (İSUH) –[*Natsionalno Dvijenie Simeon Vtori – NDSV*] isimli partiyi kurmuş ve 63 yaşında Bulgaristan'a Başbakan olarak dönmüştür. Bulgaristan halkının gösterdiği yoğun ilginin etkisiyle II. Simeon, 2001 Genel Seçimleri'nde 240 sandalyeli Narodno Sıbranie'de 120 milletvekili çıkarmayı başarmıştır. Tek başına iktidar olmasına rağmen II. Simeon, BSP'den ve üyelerinin çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu Hak ve Özgürlükler Hareketi (HÖH) –[*Dvijenie za Prava i Svobodi – DPS*]’nden kabineye ikişer bakan alması Washington ve Brüksel nezdinde Sofya'ya yönelik sempatiyi artırmıştır. Yeni kurulan

bir parti olmasına karşın, II. Simeon'un seçimlerde bu denli başarılı olmasının arka planında 1946 yılından itibaren ülke yönetiminde yapılan yanlışlıklara ortak olmaması, kadınların ve gençlerin siyasette ön plana çıkarılması ile DGB hükümetinin Bulgaristan halkının istediği refah seviyesini sağlayamaması gibi hususlar etkili olmuştur (Crampton, 2007, s. 231).

Diğer taraftan sürgün hayatını Batı'da yaşamış olan eski monark II. Simeon'un Başbakanlığı döneminde Batı ile entegrasyon sürecine ağırlık verileceğini ön plana çıkarması Bulgaristan halkında büyük bir heyecan yaratmıştır. Zira Avrupa'daki kraliyet aileleriyle güçlü akrabalık bağlarına sahip olan II. Simeon'un NATO ve AB üyeliklerinde ülkeye avantaj sağlayacağı kanaati Bulgar kamuoyunda hâkim olmuştur. Ayrıca 1990'lı yıllarda ekonomik krizlerden bıkmış olan Bulgaristan halkı genellikle Avro-Atlantik örgütlere ve özellikle AB'ye üyeliği güçlü bir şekilde desteklemiştir ("71 ot Bilgarite", 2004). Söz konusu durum siyasi partiler ve karar alıcılar üzerinde baskı yaratmıştır. Dolayısıyla Bulgar karar vericilerin profiliyle konjonktürel şartlar arasındaki uyum 2000'li yılların başından itibaren Bulgaristan'ın Batılılaşma sürecine momentum kazandırmıştır.

II. Simeon'un çizdiği profile karşın iktidarı döneminde karşılaştığı yapısal sorunlar İSUH'u yıpratmıştır. Her ne kadar ekonomiye ağırlık verme eğiliminde olsa da yeni dönemde Bulgaristan sosyo-ekonomik düzeninde kendisini gösteren yolsuzluk, rüşvet ve organize suç örgütlerinin etkinliği gibi somutlaşan sorunlarla mücadelede yeterince başarılı olamamıştır. Ayrıca işsizlik bu dönemde de varlığını sürdürürken, II. Simeon'un komünizm döneminde el konulan ailesine ait gayrimenkulleri yeniden kendi mülkü haline getirmeye çalışması halk nezdinde itibar kaybı yaşamasına yol açmıştır. İç politikada İSUH yönetiminin karşılaştığı bu sorunlara karşın, dış politikada Avro-Atlantik kurumlara üyeliklerde realize edilen bir ilerleme söz konusu olmuştur. Bulgaristan 2004'te NATO'ya üye olurken, Aralık 2002'deki Kopenhag Zirvesi'nde ise AB ile tam üyelik müzakerelerine başlamıştır. II. Simeon, Bulgaristan'ın NATO ve AB üyelik süreçlerinde kendisinin rolünü merkezde konumlandırırken, bunların gerçekleşmesinde Avrupa kökenli bir hanedan mensubu olmasının ve uluslararası şirketlerde görev yapmış olmasının etkilerini ön plana çıkarmaktadır (Sakskoburggotski, 2016, ss. 215-230). Öte yandan, 2001 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini BSP'nin adayı Georgi Pırvanov'un kazanması II. Simeon için sorun yaratma potansiyeli taşısa da her iki makam arasında özellikle Batı'yla tam entegrasyon konusunda kesin bir mutabakat söz konusudur. Bu durum BSP'nin yeni dönemde Bulgar

siyasal yaşamına uyum sağladığını ve Batı eksenli bir dönüşümü benimsediğini göstermesi bağlamında önem taşımaktadır.

II. Simeon'un 2001 yılındaki popülaritesi 2005 yılı itibarıyla ortadan kalkarken, Haziran 2005'te yapılan Genel Seçimler'in ardından BSP, seçimi birincilikle bitirmiş ancak tek başına hükümeti kuramadığından HÖH'ün girişimleriyle BSP, İSUH ve HÖH ortaklığında koalisyon tesis edilmiştir. Türk azınlık merkezli bir partinin hükümetin kurulmasına yönelik çabaları Batılı çevrelerde memnuniyetle karşılanmıştır. 2005 Genel Seçimleri'nin en önemli sonucu Bulgar milliyetçilerinin *Narodno Sibranie*'de tek başlarına temsil edilme gücüne sahip olmasıdır. Esasen Bulgaristan'da siyasi partilerin büyük çoğunluğu milliyetçi bir çizgide olsa da ana akım partiler kendilerini daha ziyade merkez sağ ve BSP örneğinde olduğu üzere merkez sol bağlamda konumlandırmıştır. 2005 Genel Seçimleri'nde 21 milletvekili çıkarmayı başaran ATAKA Partisi ise Bulgar milliyetçiliğine parti programlarının merkezinde konumlandırmıştır. ATAKA'nın başarısına bağlı olarak 2005 yılı sonrasında Bulgar milliyetçiliğini doğrudan parti programlarının merkezine yerleştiren partilerin sayısı artmış ve bu partiler Bulgar siyasal yaşamının önemli realitelerinden biri haline gelmişlerdir. Söz konusu partilerin söylemleri temelde Türk ve Müslüman azınlıklar karşıtlığı ile Bulgaristan'ın Batı yanlısı politikalarına tepki olarak Rusya ve Çin ile iş birliği kurma üzerine odaklanmaktadır.

BSP, İSUH ve HÖH ortaklığında oluşturulan koalisyon hükümetinin en önemli kazanımı ise Bulgaristan'ın 1 Ocak 2007 tarihinde AB'ye tam üye haline gelmesi olmuştur. Bu başarıya karşın Bulgaristan'ın yolsuzluk, rüşvet ve organize suçlarla mücadele gibi konu başlıklarında yaşadığı başarısızlık AB yetkililerinin eleştirilerini beraberinde getirmiştir. Özellikle Bulgaristan'a sağlanan kredilerde yapılan yolsuzluklar 2008'de AB'nin söz konusu fonları dondurmasına neden olmuş ve Bulgaristan sert bir şekilde uyarılmıştır ("Report from the Commission", 2008; "EU Freezes Bulgarian", 2008). Bu durum Bulgaristan'ın Brüksel nezdinde saygınlığının azalmasına yol açmıştır. Diğer bir deyişle BSP-İSUH-HÖH koalisyon hükümeti Bulgaristan halkının istediği reformları tam anlamıyla yapamamış ve ekonomik sorunların çözümünde başarılı olamamıştır. 2009 yılında Bulgaristan yeniden sandık başına giderken iktidara Bulgaristan'ın Avrupa Kalkınması için Vatandaşlar (GERB) – [*Grajdani za Evropeisko Razvitiie na Bulgariya* – GERB] Partisi gelmiş, önceki dönemin koalisyon ortakları ise muhalefette yer almışlardır. Her ne kadar GERB Partisi azınlık hükümeti kurması nedeniyle sağlıklı bir icra hükümetine kavuşmasa da bu seçimlerden 2021 yılına değin Bulgaristan siyasetinde en etkin aktör olmuştur.

Tablo 1.

Bulgaristan'daki Genel Seçimler ve Partilerin Milletvekili Sayıları (1990-2024)

Parti Adı	1990*	1991	1994	1997	2001	2005	2009	2013	2014	Mart 2017	Nisan 2021	Temmuz 2021	Kasım 2021	Ekim 2022	Ekim 2024
BSP	211	106	125	58	48	82	40	84	39	80	43	36	26	25	19
DGB	144	110	69	137	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İSUH	-	-	-	-	120	53	-	-	-	-	-	-	-	-	-
HÖH	23	24	15	19	21	34	38	36	38	26	30	29	34	36	29
GERB	-	-	-	-	-	-	116	97	84	95	75	63	59	67	66
RB	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	-	-
ABV	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-
Sansürsüz Bulgaristan	--	--	--	--	--	--	-	-	15	-	-	-	-	-	-
ATAKA	-	-	-	-	-	21	21	23	11	27	-	-	-	-	-
VMRO	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	-	-	-	-
Vatansever Cephe	--	--	--	--	--	--	-	-	19		-	-	-	-	-
Volya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-
Prodıljavame na Promyanata	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	67	53	36
İTN	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	51	65	25	-	17
DB	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27	34	16	20	-
Virajdenie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	27	33
Izpravi Se – BG	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	13	-	-	-
BV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-
Veliçie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
APS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19
MEÇ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11

Kaynak: Yazar tarafından düzenlenmiş özgün tablodur bkz. Tsentralna İzbratelnna Komisiya. (2025). <https://www.cik.bg/>.

* 1990 yılı itibarıyla Bulgaristan Parlamentosu 400 milletvekilinden oluşurken, 1991'de Anayasa'nın kabulü ile birlikte bu sayı 240 olmuştur.

Tablo 1.'de Bulgaristan'da Genel Seçimler ve bu seçimlerde yer alan partilerin Parlamento'da sahip oldukları milletvekili sayıları gösterilmiştir. Temmuz 2009-Ekim 2024 arası dönemde 2021 yılının ikinci yarısında yapılan seçimler hariç olmak üzere bütün Genel Seçimler'de GERB Partisi birinci parti olmuş ancak tek başına hükümeti oluşturamamış, azınlık hükümeti veya merkez sağ ve aşırı milliyetçi partilerle koalisyon hükümetleri kurmak zorunda kalmıştır. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında ise 2005 yılındaki Genel Seçimler hariç olmak üzere 1997 yılından itibaren merkez sağ partilerin seçimleri birinci parti olarak tamamladığı anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle Bulgaristan halkının Todor Jivkov sonrası dönemde ağırlıklı olarak merkez sağdaki ana akım partilere yöneldiğini belirtmek mümkündür. Bunların ortak özelliği ise Batı yanlısı bir çizgide olmalarıdır. Ancak aşırı milliyetçi partilerin de Parlamento'da yer almaları ve özellikle Ekim 2024'te yapılan genel seçimde üç milliyetçi partinin (*Vızrajdenie* [Diriliş], *Veliçie* [Büyüklik], *Moral, Edinstvo, Çest – MEÇ* [Ahlak, Birlik, Onur]) toplamda 54 vekille temsil edilmeleri aşırı milliyetçiliğin yükselişinin yanı sıra sağ seçmen oranının ulusal ölçekte dominant konumda olduğu şeklinde ifade edilebilir. Bu durum aynı zamanda Bulgaristan'da sol siyasetin sorununu da yansıtmaktadır. Parlamento aritmetiği itibarıyla dolaylı veya doğrudan Batı karşıtlığı bağlamında siyasi partilere bakıldığında ise milliyetçi partiler ve BSP toplamından bu oranın yaklaşık yüzde 30 bandına tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Bulgaristan'da toplumun, merkez sağ çizgide ve Batı eksenindeki siyasi partilere teveccüh gösterdiği görülmektedir.

Seçimleri birinci parti olarak tamamlamasına rağmen GERB Partisi'nin tek başına iktidara gelememesi ortağı olarak oluşturduğu hükümetlerin zorluklar yaşamasına yol açmıştır. Özellikle 2013 yılında yapılan seçimleri birinci tamamlamasına rağmen, hükümet BSP ve HÖH koalisyonuyla kurulmuş, ancak 2014 yılında yapılan seçimler dolayısıyla bu da uzun soluklu olmamıştır. GERB lideri Boyko Borisov'un 2013 seçimlerini kazanmasına karşın hükümeti kuramamasının altyapısında Bulgaristan siyasetinde yaşanan kutuplaşma ve artan elektrik fiyatları etkili olmuştur. BSP'nin liderliğindeki yaklaşık 1 yıl süren koalisyon hükümetin sonunu ise HÖH bünyesinde siyaset yapan ve Bulgar kamuoyunun sıklıkla üzerinde durduğu Delyan Peevski'nin Bulgaristan İstihbarat Servisi olan Dırjavna Agentsiya Natsionalen Sigurnost (DANS)'ın başkanlığına önerilmesi getirmiştir ("Delyan Peevski Stana", 2013). Yapılan protesto gösterilerinin ardından hükümet erken seçime gitmek zorunda kalmıştır. 2014 ve 2017 yıllarında yapılan her iki Genel

Seçimi de GERB Partisi kazanmış ve Boyko Borisov ülkenin en önemli siyasi figürü haline gelmiştir. Böylece partinin geleceğiyle Borisov'un liderliği iç içe geçmiştir. Farklı bir ifadeyle Bulgar siyasetinde Jelev sonrası dönemde kendisini gösteren lider eksikliği Borisov ile birlikte giderilmiştir. Borisov'a yönelik en büyük meydan okuma ise 2016 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanan Rumen Radev tarafından gerçekleşmiştir. Söz konusu durum 2020 yılından itibaren somut bir şekilde kendisini göstermiştir.

Borisov-I (2009-2013) hükümetinde ekonomiye ağırlık verilmeye çalışılırken, Bulgaristan iktisadi altyapısındaki eksiklikler makro ölçekli bir büyümenin olmasını engellemiştir. Ancak Borisov, Sofya Belediye Başkanlığı döneminden gelen hizmet ve proje odaklı çalışma anlayışı sebebiyle altyapı eksikliklerinin tamamlanması için ayrı bir çalışma yürütmüştür. Buna benzer şekilde Borisov-II (2014-2017) hükümetinde de ulaşım alanında yapılan çalışmalar devam etmiştir. Demir yolu ve özellikle karayolu yapımı konusunda adımlar atan hükümet, AB fonlarıyla yapılan yolları dahi seçim aracı olarak kullanmıştır. (Özlem, 2019, ss. 193-197). Diğer taraftan emeklilerin ve eğitimcilerin maaşlarının iyileştirilmesi çalışmasına karşın aşırı milliyetçilerle oluşturulan Borisov-III (2017-2021) koalisyon hükümetinde ortaya çıkan yolsuzluklar, dinleme/kaset skandalları ve küresel COVID-19 salgınının sosyo-ekonomik hayattaki etkileri Borisov'un popülaritesinin azalmasına yol açmıştır.

2021 yılı Bulgaristan'da adeta seçimler yılı olarak geçmiştir. Nisan 2021'de yapılan Genel Seçimleri GERB birinci parti olarak tamamlamasına rağmen ülkede hükümet kurulamamış ve bunun üzerine Temmuz 2021'de yeniden sandık başına gidilmiştir. Temmuz 2021'deki Genel Seçimi ise seçimden kısa bir süre önce kurulan "Öyle Bir Millet Var" anlamına gelen İma *Takiv Narod* (İTN) Partisi kazanmış ancak hükümeti kuramayarak seçmen nazarında güven kaybı yaşamıştır. (Özlem, 2021).

Diğer taraftan Kasım 2021'de gidilen erken Genel Seçim ve Cumhurbaşkanlığı seçimi ise yeni bir siyasi konjonktür oluşturmuştur. Cumhurbaşkanlığı seçiminde Rumen Radev sadece seçimi kazanmakla kalmamış, aynı zamanda ülkenin en önemli siyasi figürü haline gelmiştir. Parlamento'daki dağılımda ise seçimden kısa bir süre önce kurulan "Değişime Devam Ediyoruz" anlamına gelen *Prodiljavame na Promyanata* (PP) birinci olarak çıkmış ve BSP, İTN, Demokratik Bulgaristan [Demokratična Bilgariya – DB] partileriyle koalisyon

hükümetini kurmuştur. PP lideri Kiril Petkov'un Başbakanlığındaki bu hükümet de uzun soluklu olmazken, 2022 yılının ilk yarısında kendisini gösteren ekonomik sorunlar, yolsuzlukla mücadele gibi Bulgaristan'ın kronik sorunlarının yanı sıra Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ve Kuzey Makedonya'nın AB üyelik sürecine ilişkin yumuşama sinyalleri koalisyon ortakları arasında sorunları ortaya çıkarmıştır. Ekim 2022'de yapılan seçimleri GERB partisi birinci parti olarak tamamlasa da Bulgaristan'da koalisyon hükümeti kısa sürede kurulamamıştır. GERB ile PP arasındaki müzakerelerden sonra güçlkle PP'den Nikolay Denkov'un başkanlığında kabine kurulsa da partiler arası kutuplaşma, ekonomik sorunlar ve yolsuzlukla mücadele gibi sorun alanları Bulgar siyasi krizinin sürmesine yol açmıştır.

Ekim 2024'te yapılan Genel Seçimlerle birlikte Bulgaristan'da halk son üç yılda 5 defa sandık başına gitmiş ve bu süre zarfında yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Yerel Seçimlerle birlikte bu sayı 7'ye çıkmıştır. Söz konusu durum Bulgar iç siyasetinde derin bir krizi işaret etmektedir (Marinova-Lindhom, 2024). Geçici hükümetlerle yönetilen ülke 2024 seçimleri sonrasında da istikrarsızlıkla karşılaşsa da GERB-BSP-İTN ortaklığında ve HÖH'ün dışarıdan destek vermesiyle birlikte GERB'ten Rosen Jelyazkov'un başkanlığında yeni kabine tesis edilmiştir. Jelyazkov hükümetinin kurulmasında ve bu makalenin yazıldığı sırada halen işlevsel kalmasında en önemli rolü HÖH partisi oynamıştır. Güncel anlamda Bulgar iç siyasetindeki kronik hale gelen sorunlar devam etmekle birlikte ülkenin Schengen'e ve Eurozone'a katılım hedefleri hükümetin önemli motivasyon kaynağı olmuştur ("Bilgariya v Evrozonata", 2025).

Diğer taraftan Bulgaristan iç politikasında kritik bir aktör olarak üyelerinin çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu Hak ve Özgürlükler Hareketi (HÖH) ön plana çıkmıştır. 1984-1989 yılları arasında Bulgar devleti tarafından Türklere uygulanan asimilasyon politikalarının ardından Türkiye'ye yönelik 1989'da gerçekleşen zorunlu göç Jivkov Rejimi'nin yıkılmasındaki önemli gelişmelerin başında gelmiştir. Petır Mladenov'un göreve gelmesinin ardından ülkede yeni bir siyasi dönem başlamış ve Türkler siyasallaşarak Ocak 1990'da HÖH'ü kurmuşlardır. 35 yıldır Bulgaristan siyasetinin ayrılmaz parçası olan HÖH, 1990'lı yıllarda muhalefette yer almış ve daha ziyade ülkedeki azınlıkların sorunlarına yoğunlaşmıştır. Bulgaristan'ın AB üyelik sürecine paralel olarak 2001-2009 yılları arasında kurulan iki hükümette de koalisyon ortağı olarak bulunan HÖH, ülke siyasetinde anahtar bir rol üstlenmiştir. HÖH'ün bu pozisyonu 2010'lu yıllarda da

devam ederken, seçimlerden genellikle üçüncü parti olarak çıkması koalisyon hükümetlerinin kurulmasında belirleyici bir role sahip olmasını beraberinde getirmiştir. Kurulduğundan itibaren Bulgar siyasal sistemiyle barışık bir profil çizen HÖH'ün ülke siyasetine en önemli katkısı etnik meselelerin siyaset düzleminde barışçıl yollarla çözülmesi için izlediği yapıcı tutumudur. Söz konusu durum ekseriyetle ağırlıklı olarak temsil ettiği kitle aleyhine sonuçlar yaratsa dahi liberalizmi parti programının odağına alıp siyasal yelpazenin merkezinde konumlanan HÖH'ün Bulgar iç politikasına entegre olma durumu devam etmiştir. Parti, 2015 yılında Lütfi Mestan'ın Genel Başkanlık'tan ihraç edilmesinin ardından kurulan DOST Partisi'yle ciddi bir meydan okumayla karşılaşsa da DOST Partisi'nin baraj altı kalmasıyla birlikte bu tehdit sönümlenmiştir. Ancak Şubat 2024'te yapılan HÖH Genel Kurulu'nda Delyan Peevski ve Cevdet Çakirov'un eş genel başkan olarak seçilmelerinin ardından yaşanan parti içi mücadelede Parti'nin kontrolü Peevski'nin eline geçmiş ve HÖH – Yeni Başlangıç olarak siyasi varlığını sürdürmüştür. HÖH'ün kurucu lideri olan Ahmed Doğan'ın arka plan liderliğindeki grup ise Ekim 2024 Genel Seçimleri'ne Hak ve Özgürlükler İttifakı [Alians za Prava i Svobodi – APS] adıyla girmek zorunda kalmıştır. Peevski'ye karşı hukuk mücadelesini kaybeden APS, Kasım 2025'te yeni bir parti olarak kurulmuştur (Uçredyav, 2025). 2000'li yıllarda HÖH ve HÖH'ten ayrılan bütün siyasi yapıların Avro-Atlantik entegrasyonu savunan bir çizgide hareket ettiklerini belirtmek gerekir.

Bu çerçevede 2000'li yılların ilk yarısında Bulgaristan siyasi sisteminde merkez sağ partilerinin hâkim bir pozisyonda oldukları dikkat çekmekle birlikte söz konusu partiler Avro-Atlantik çizgiye sahip bulunmaktadır. Uluslararası sistemdeki gelişmelerin ülkedeki siyasi gelişmeler üzerinde doğrudan etkide bulunduğu gözlenirken, aşağıda inceleneceği üzere dış politik gelişmelerin iç politikada şekillendirici bir görev üstlendiği anlaşılmaktadır. Farklı bir ifadeyle 2000'li yıllarda Bulgaristan siyasal sistemi Batı yanlısı bir çizgide dizayn edilmiş olup bu durum her ne kadar kendi aralarında kutuplaşmış olsalar ve istikrarlı hükümetlerin kurulmasına engel teşkil etseler de ülkedeki siyasi partilerin dış politikanın ana eksenine sadık kalarak hareket ettiklerini göstermektedir.

Yeni Dönemde Bulgar Dış Politikası ve Avro-Atlantik Kurumlara Üyelik Süreci

Todor Jivkov'un devrilmesinin ardından Bulgaristan dış politikasında

da köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Jivkov'un yerine göreve gelen eski Dışişleri Bakanı Petır Mladenov ülkenin uluslararası alanda imajını düzeltmeye çalışmıştır. Zira Jivkov döneminde ülkesindeki Türk azınlığa yönelik asimilasyon politikaları izleyen Sofya yönetimi, Türkiye'nin diplomatik girişimleri nedeniyle prestij kaybı yaşamıştır. Mladenov'un göreve gelmesiyle Bulgaristan'ın aynı blokta yer aldığı Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile ilişkileri de ayrıcalıklı bir konuma sahip olmuştur. Bu dönemde SSCB lideri Mihail Gorbaçov'un politikalarının bir sonucu olarak uluslararası sistemin yapısında değişimin meydana geleceğine dair ipuçları Bulgar karar alıcılar tarafından dikkatle takip edilmiştir. Zira göreve gelmesini Gorbaçov'a borçlu olan Mladenov, görevi süresince de Sovyet liderinin politikalarını benimsemiş ve uluslararası sistemdeki dönüşümü öngörebilmiştir. Bu dönüşüm sürecine adaptasyon çabaları Bulgar karar vericilerin sadece dış politikayı revize etmelerini beraberinde getirmekle kalmamış, söz konusu çerçevede ülkedeki iç politikayı da yeniden yapılandırmalarının zeminini oluşturmuştur.

1991 yılında Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Bulgaristan, dış politikada pek çok sorunla uğraşmak zorunda kalmıştır. Sofya yönetiminin bu dönemde ülke içerisinde etnik ve siyasi sorunları dikkat çekerken, 1990'lı yılların ilk yarısında Yugoslavya'da yaşanan iç savaş da jeopolitik açıdan tehdit oluşturmuştur. Jivkov Rejimi'nin Türk azınlığı asimile etme girişimleri nedeniyle Türkiye'yle ilişkileri bozulan Bulgaristan, SSCB'nin dağılmasıyla birlikte uluslararası politikada egemen bir gücün himayesinden de mahrum kalmıştır. Diğer bir deyişle ülkenin içsel sorunlarına koşut olarak bölgesel ve küresel denkleme kendisini gösteren değişim rüzgârı 1990'lı yılların başında Bulgaristan'ı meydan okumalarla karşı karşıya bırakmıştır.

Söz konusu riskler kendi içerisinde fırsatları da barındırmıştır. Jivkov sonrası dönemde ortaya çıkan bölgesel ve küresel konjonktür Sofya'yı inisiyatif almaya zorlamıştır. Zira Bulgaristan her ne kadar uluslararası sistem düzeyinde küçük ölçekli bir devlet olarak değerlendirilse de Balkanlar bölgesel alt sisteminin etkin bir aktörü olma fırsatını yakalamıştır. Bu kapsamda, Mladenov sonrası Cumhurbaşkanlığı makamına gelen Jelyu Jelev'in de dikkat çektiği üzere yeni dönemde Bulgaristan'ın dış politika hedefleri arasında iyi komşuluk ilişkileri, Balkanlar'daki sorunlara çözüm bulmak ve ülkenin Avrupa'yla entegrasyonu ön plana çıkmıştır (Zhelev, 2008, s. 73).

Uygulama açısından bakıldığında, Sofya yönetimi 1989 yılında

345.960 Türk'ün asimilasyon politikaları nedeniyle Türkiye'ye yönelik gerçekleşen zorunlu göçün hemen ardından Ankara ile ilişkilerinde kriz dönemini sona erdirmeye çalışmıştır. 1992 yılında taraflar arasında imzalanan "*Dostluk, İyi Komşuluk, İşbirliği ve Güvenlik Antlaşması*" [*Dogovor za Pravitelstvo, Dobrosisedstvo, Sitrudniçestco i Sigurnost*] ile ikili ilişkiler yeni bir çerçeveye oturtulmuş ve 1990'lı yıllar zarfında hızlı bir şekilde gelişmiştir (Özlem, 2019, ss. 203-204). Bulgar karar alıcılar bu dönemde Türkiye'nin güvenini kazanmak için üyelerinin çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu HÖH'ün siyasi faaliyette bulunmasına izin vermiştir ("*Turskoto Pravitelstvo Stava*", 1991). Bulgaristan'ın bu girişimi uluslararası alanda asimilasyon politikası nedeniyle zedelenen uluslararası imajını düzeltmeyi de amaçlamıştır.

Türkiye'nin yanı sıra komşu olduğu diğer devletlerle de iyi komşuluk ilişkilerine sahip olmayı amaçlayan Sofya yönetimi, Romanya ile Soğuk Savaş döneminden itibaren süregelen iyi ilişkilerini devam ettirmiştir. Yunanistan ile Detante Dönemi'nden itibaren tesis ettiği iyi ilişkilere 1980'li yılların ikinci yarısında ayrı bir ivme kazandıran Bulgaristan, 1990'lı yıllarda da bu ivmeyi sürdürmüştür. Hatta Bulgaristan 1990'lı yıllarda Türkiye ile Yunanistan arasında kendisini gösteren sorunlu ilişkilere rağmen her iki ülkeyle de ilişkilerini geliştirme noktasında denge gözetmemiştir.

Diğer taraftan, 1992 yılında Bosna Hersek ölçeğinde görüldüğü üzere, Yugoslavya'nın kanlı bir şekilde dağılma sürecine girmesi bölgesel çapta hareketlilik yaratmıştır. Türk azınlık nedeniyle birkaç yıl öncesinde etnik hususlarda sorunlar yaşayan Bulgaristan için Yugoslavya meselesi korkutucu sonuçlar içerirken, iç savaşın Balkanlar'ı topyekûn istikrarsızlığa sürüklemeye ihtimali de Bulgar karar alıcıları yapıcı bir politika izlemeye itmiştir. Bu bağlamda, Bulgaristan hükümeti hem Bosna Hersek hem Kosova krizinde Avro-Atlantik kurumlarla iş birliği yoluna gitmiş ve bu yolla NATO'nun ve AB'nin güvenini kazanmıştır. Dolayısıyla yeni dönemde Jelev'in vurgu yaptığı Batılı uluslararası örgütlerle iş birliği ve entegrasyon süreci de somut bir şekilde kendisini göstermiştir. 1997 yılında Batı yanlısı DGB partisinin iktidarında Avro-Atlantik kurumlara üyelik konusunda mesafe kaydedilmesi ve bunun 2001 yılında iktidara gelen II. Simeon tarafından da sürdürülmesi Bulgar dış politikasında yeni bir dönemin işareti olmuştur (Baeva, 2012, ss. 170-181). Ancak Yugoslavya'nın dağılması sürecinde Bulgaristan'ın üzerinde en çok hassasiyetle durduğu konunun Makedonya olduğunu belirtmek gerekir. Makedonya'nın Sırbistan'ın saldırısına uğramasından veya

iç savaşa sürüklenmesinden endişe duyan Bulgaristan, öte yandan Yunanistan'ın isim konusunda Üsküp yönetimini ötekileştirmesi noktasında da Makedonya'nın yanında yer almıştır. Buna karşın Makedon dili ve kültürünün tanınması konusunda Bulgar karar vericiler istekli olmamıştır.

2000'li yıllarla birlikte Avro-Atlantik kurumlara üyelik süreci Bulgar dış politikasının gündemini yoğun bir biçimde meşgul etmiştir. Farklı bir ifadeyle Mladenov ile birlikte uluslararası sistemdeki dönüşüme adapte olmaya çalışan Bulgar karar vericiler, 1990'lı yıllarda Balkanlar'da Yugoslavya bağlamında iç savaş olarak kendisini gösteren konjonktürden yararlanarak üye olmayı hedeflediği Avro-Atlantik kurumlarla paralel bir politika izlemiş ve bu örgütlerden takdir toplamıştır.

Öte yandan NATO ve AB bağlamında kendisini gösteren üyelik süreçleri esasen dönemsel uygunlukla açıklanabilir durumdadır. 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren söz konusu uluslararası örgütlere üyelik hedefi Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinin tamamında kendisini gösteren bir olgu haline gelmiş ve Avro-Atlantik kurumlar ise bu eğilimi jeopolitik ve ekonomik kazanımlar için teşvik etmiştir. Bulgaristan açısından NATO ve özellikle ABD güvenlik ihtiyaçlarını karşılayacağı bir aktör olarak kabul edilirken, AB ise ekonomik bir dev olarak algılanmıştır. Bu çerçevede NATO üyeliği için Bulgaristan ABD ile uyumlu politikalar izlemiş, NATO içerisinde etkin bir aktör olan Türkiye ile 1990'lı yılların başından itibaren ilişkilerini düzeltmiş ve üyelik konusunda desteğini almıştır. Diplomatik girişimlerini fiili uygulamalarla pekiştiren Sofya yönetimi 1999 yılındaki Kosova Krizi'nde NATO uçaklarına hava sahasını açmış, ABD'nin 2001 Afganistan İşgali sürecinde de topraklarının ve hava sahasının kullanımına izin vermiştir. 2003 yılında ABD'nin Irak işgaline destek verirken, 500 askerini de Kerbelâ'da konumlandırmıştır ("Maşına na Vremeto", 2018). Bu gayretlerinin sonucu olarak 29 Mart 2004'teki İstanbul Zirvesi'nde NATO'ya tam üye olmuştur.

Bulgaristan'ın AB üyelik sürecine bakıldığında, NATO üyeliğine paralel bir sürecin varlığı dikkat çekmektedir. Bölgesel ve küresel krizlerde Batı ile uyumlu bir politika izleyen Bulgaristan'ın AB Komisyonu kararıyla Kasım 2000'de tam üyelik müzakerelerine başlama kararı alınmıştır. AB Komisyonu Kasım 2000'de tarafından açıklanan raporda, Bulgaristan'ın Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirme konusunda önemli aşamalar kaydettiği vurgulanmakla birlikte yargı alanındaki

yetersizlikler, yolsuzluk ve azınlık haklarına ilişkin sıkıntılara da raporda yer verilmiştir (“2000 Regular Report”, 2019). Aralık 2000’de ise AB’nin Bulgaristan vatandaşlarına yönelik vize politikasını değiştireceğini ve bu kapsamda Birlik üyesi ülkelerde serbest dolaşım hakkına sahip olacağına dair açıklaması Bulgaristan’ın önemli bir kazanımı olmuştur. Takip eden yıllarda da AB Komisyonu tarafından Bulgaristan’a ilişkin yayınlanan İlerleme Raporlarında serbest piyasa ekonomisinin işlevselliği, yolsuzluk, rüşvet gibi konu başlıklarında eleştiri ve uyarılarda bulunulmasına karşın AB müktesebatına (Acquis Communautaire) uyumun 31 bölümde tamamlandığı belirtilerek 1 Ocak 2007 tarihinde AB’nin tam üyesi haline gelmiştir. AB üyeliği her ne kadar Bulgaristan’ın yapısal hale gelen iç politika sorunlarını çözemesi de Bulgar siyasal sisteminin dizaynında doğrudan etkili olmuştur. Bulgar siyasiler AB standartlarına ulaşma hedefini söylem bazında sıklıkla dile getirirlerken, aşırı milliyetçi partiler dışında AB üyeliğine eleştirel bakan siyasi partiye rastlanmamıştır. Bu durum Bulgar dış politikasının iç politikaya etkisini gösteren bir örneklem oluşturmaktadır.

AB üyeliğinin sağlanmasının ardından Bulgaristan dış politikada GERB hükümetleriyle birlikte ana rotada eksen kayması yaşamadan daha aktif bir politika izlemeye çalışmıştır. 2009 yılında iktidara gelen GERB Partisi için iyi komşuluk ilişkilerinin sürdürülmesinin yanı sıra Balkanlar’da bölgesel bir güç olma amacı ve Avro-Atlantik kurumlarda saygınlık kazanma konuları belirgin hale gelmiştir. Ancak Rusya Federasyonu (Rusya)’nın Vladimir Putin döneminde uluslararası sisteme etkin bir şekilde geri dönüşüyle Sofya yönetimi söz konusu amaçlarını sahada uygulama konusunda zorluklarla karşılaşmış ve Rusya etkisini hissetmiştir. Zira Rusya’nın Bulgaristan’la olan tarihsel bağları, Slav-Ortodoks paydası, Bulgar halkının Rus sempatisi ve SSCB döneminden gelen bağlantıları nedeniyle bürokratik makamlardaki etkinliği Sofya yönetiminin NATO ve AB içerisinde Moskova’nın “Truva Atı” olarak nitelendirilmesine yol açmıştır (“Boiko Borisov: Bulgariya Ne”, 2019; Demrez, 2015, ss. 144-163). Bu durum Rusya’nın 2014 yılındaki Kırım’ı ilhaki süreciyle daha belirgin hale gelmiştir. Bulgaristan her ne kadar Rusya’nın bu hamlesine AB’nin uyguladığı yaptırımlarla uyumlu bir politika izleyerek karşılık verse de özellikle Güney Akım projesinin rafa kalkması sonucu enerji konusunda karşılaştığı sorunlar Sofya’nın aleyhine bir durum yaratmıştır. Farklı bir ifadeyle AB’nin Rusya’ya Kırım meselesi nedeniyle 2014’ten itibaren uyguladığı yaptırımlar Bulgaristan’a ekonomik açıdan olumsuz sonuçlar yaratıp eleştirel bir söylem benimsemesine yol

açsa da Brüksel'in politikasını benimsemek zorunda kalmıştır. Bu durum Bulgaristan'ın dış politikadaki makro ölçekli önceliklerinin iç politikadaki aktörleri ve özellikle karar vericileri kamuoyu hassasiyetine rağmen sabit bir noktada tutabildiğini göstermektedir.

Bulgaristan'ın GERB hükümetleri döneminde kavramsal açıdan basitleştirilmiş bir denklemden oluşan dış politikası komşularla iyi ilişkiler tesis etme bağlamında işlevsel olsa da belirtildiği üzere Rusya konusu Bulgaristan'ın Avro-Atlantik kurumlarda saygınlık kazanma bağlamında sorun oluşturmıştır. Bulgaristan bu konudaki imaj kaybını Suriye İç Savaşı sonrasında Türkiye üzerinden gerçekleştirebilecek göçmen akınlarına karşı Brüksel ile uyumlu bir politika izleyerek aşmaya çalışmıştır. Ne var ki Bulgaristan'ın bu konudaki tehdit algısının AB'nin sahip olduğundan daha fazla olması Türkiye ile iş birliğini öncelikli hale getirmesini beraberinde getirmiştir.

Bulgar Dış Politikasında Balkanlar Konusu

NATO ve AB üyelikleri sonrasında Bulgaristan, Balkanlar'da bölgesel bir güç olma yönündeki stratejik hedefini daha belirgin biçimde ortaya koymuştur. Nitekim Bulgaristan Başbakanı Borisov'un bütün komşularla iyi ilişkiler kurulmasına yönelik bir dış politika izlediklerini sıklıkla vurgulayan söylemlerinin ("Boiko Borisov: Bilgariya e", 2016) yanı sıra Sofya'nın yeniden Balkanlar'a yoğunlaşması gerektiğine ilişkin Bulgar kamuoyunda genel bir kanaat dikkat çekmiştir (Kyuçuk, 2013).

Bu çerçevede Bulgaristan'ın bulunduğu bölgesel alt sistemde siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel parametreler ışığında nasıl bir anlam teşkil ettiği hususu ön plana çıkmaktadır. Siyasi açıdan bakıldığında GERB hükümetleri döneminde Bulgaristan, diplomasının etkin kullanımıyla bölgede önemli bir güç haline gelmiş ve prestijini artırmıştır. Komşularıyla ilişkilerini geliştiren Bulgaristan, AB üyeliğinin avantajını kullanarak Batı Balkan devletleri üzerinde siyasi nüfuz alanını genişletmiştir. Zira AB üyesi diğer dört Balkan ülkesi içerisinde Sofya yönetiminin konumu bölgedeki bu alt sorun alanı bağlamında siyasi nüfuz alanını artırmak için elverişli olmuştur. Sofya yönetimi bir taraftan Batı Balkanlar'a yönelik AB'nin verdiği sorumlulukları yerine getirmeye çalışırken, diğer taraftan bölgede kendi çıkarlarını da güvence altına almaya gayret etmiştir. Örneğin AB genişlemesinin Batı Balkanlar'da duraklamaya uğraması nedeniyle Almanya merkezli olarak 2014 yılında başlatılan "Berlin Süreci" içerisinde etkin bir şekilde yer alan Sofya yönetimi hem Arnavutluk'ta

Bulgar azınlığın ulusal azınlık statüsüne sahip olması konusunda ısrarcı davranmış hem de 2019 yılı sonrasında Kuzey Makedonya'nın dili, kültürü ve tarihine ilişkin geleneksel hassasiyetini daha baskın bir söylemle vurgulamıştır. İç kamuoyunun da baskısıyla Bulgar karar vericilerin özellikle Kuzey Makedonya'da Bulgar topluluğunun hakları anayasal düzlemde güvence altına alınmadan Üsküp'ün AB üyeliğini veto edecekleri yönündeki tutumu, AB tarafından zaman zaman uyarı almasına neden olmuş ("EU Warns of Balkans", 2020) ve Sofya yönetimi taleplerini değiştirmeden söylemlerini yumuşatmak zorunda kalmıştır. Bununla birlikte Bulgaristan, Borisov-III hükümeti döneminde Sırbistan, Yunanistan ve Romanya ile birlikte gerçekleştirilen 4'lü Balkan zirvelerinin de katalizörü olmuştur. Bu gelişmeler Bulgaristan'ın Balkanlar genelindeki nüfuz alanını genişletmiştir.

Diğer taraftan Bulgaristan'ın ekonomik gücü Balkanlar'da bölgesel bir güç olma hedefiyle tezatlık taşımaktadır. 2024 yılı itibarıyla yaklaşık 112 milyar dolar olan Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)'sı bu seviyesiyle küresel ölçekte 68. sırada yer alırken bölgenin diğer aktörleri olan Türkiye, Romanya ve Yunanistan'ın gerisinde kalmıştır ("Gross Domestic Product", 2025). AB'nin kişi başına düşen gelir ortalaması itibarıyla en son sırada yer alan Bulgaristan, GERB hükümetleriyle her ne kadar göreceli bir refah artışı yaşasa da Bulgar ekonomisinin rüşvet, yolsuzluk, nitelikli iş gücü kaybı ve altyapı eksikliği gibi temel sorunları ekonomik bir güç olmasını engellemektedir. Rüşvet ve yolsuzlukla mücadele Brüksel'in istekleri doğrultusunda ülkenin AB üyeliği sürecinin iç politikadaki popüler söylemleri olsa da bu konuda kısmi bir iyileşmeye rağmen nihai bir başarı elde edilememiş ve AB'nin uyarıyla fon kesintilerine gitmesine yol açmıştır ("EK Blokira", 2025). AB üyeliğinin ardından emeğin serbest dolaşımı kapsamında Bulgaristan'dan Batı Avrupa'ya yönelik yaşanan işgücü göçü de sosyo-ekonomik yapı üzerinde kalıcı hasarlar bırakmıştır. Öte yandan Bulgaristan 2010'lu yıllarda yabancı yatırımları ülkesine çekmeye çalışsa da turizm noktasında Yunanistan ve Türkiye ile rekabet edememekte, enerji arzı ve çeşitliliği noktasında da Rusya-AB arasındaki ilişkilerin sonuçlarıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Askeri alandaki mevcut durum da ekonomiyle benzerlik taşımaktadır. Yaklaşık 33.000 kişilik profesyonel bir orduya sahip olan Bulgaristan modernize edilmemiş askeri araç ve malzemelere sahip bulunmaktadır. Bulgar Hava Kuvvetleri'ne ait ağırlıklı MiG-28'lerden oluşan savaş uçakları F-16 Block 70'lerle revize edilmeye çalışılırken, hava savunma

sistemleri konusunda da zafiyet yaşamaktadır (Özlem, 2019, ss. 221-222). Bulgaristan askeri kapasitesi itibarıyla Türkiye, Yunanistan ve Romanya'nın gerisinde yer almaktadır. Ancak Bulgaristan NATO üyeliği dolayısıyla güvenlik açısından makro ölçekli bir tehdit algılamamaktadır. Bu durum Sofya'nın güvenlik kaygılarının mikro seviyede tutulmasını sağlamakla birlikte Karadeniz Havzası'nın 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline bağlı olarak istikrarsızlaşması NATO üyeliğinin önemini Bulgar kamuoyuna yeniden göstermiştir. Ancak bu durum askeri açıdan Bulgaristan'ın mevcut altyapısını gözden geçirmek ve yeni yatırımlar yapması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Kültürel açıdan bakıldığında ise Balkan Yarımadası Bulgaristan açısından oldukça elverişli bir zemine sahiptir. Zira Makedon halk ile sahip olduğu tarihsel bağların yanı sıra Sırbistan'daki Bulgar azınlık ve Sofya yönetiminin özen gösterdiği bölgedeki Torbeş ve Gora toplulukları bu çerçevede önem kazanmaktadır. Balkanlar'daki söz konusu demografik potansiyeli, AB üyesi olması nedeniyle güçlenen pasaportunu kullanmak suretiyle harekete geçirme eğilimindeki Bulgaristan, kamu diplomasisinden makro ölçekli verim elde etmeye çalışmıştır. Diğer bir deyişle Bulgaristan AB üyeliği sonrasında güçlenen imajını iç kamuoyunun da desteğiyle soydaş ve akraba topluluklarına doğru yönlendirmek istemiştir. Ancak bu politika doğrultusunda 2018 yılındaki Yurtdışı Bulgarlar Devlet Ajansı [Dırjavna Agentsiya za Bilgarite v Çujbina – DABÇ] örneğinde görüldüğü üzere rüşvet karşılığında vatandaşlık verilmesiyle ilgili yolsuzluk skandalları da ortaya çıkmıştır (Özlem, 2019, s. 247).

Son olarak Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesiyle başlayan kriz Bulgar dış politikası açısından Batı'yla ilişkilerinde ayrı bir test aracı haline gelmiştir. Petkov hükümeti her ne kadar ülkenin NATO ve AB üyesi olması nedeniyle Batı ile uyumlu politika izlemeye özen gösterse de bu politikayı sürdürme ve özellikle Ukrayna'yı askeri açıdan destekleme konularında karar almakta güçlük yaşamıştır. Petkov'un liderliğindeki PP Partisi Batı yanlısı bir çizgide olsa da koalisyon hükümeti içerisindeki BSP'nin örtülü ("Ninova Popari", 2022) ve muhalefette yer alan aşırı milliyetçi Vızrajdenie Partisi'nin açıktan Rusya yanlısı olduğu görülmüştür. BSP'nin konuya ilişkin tutumu hükümet krizinin derinleşmesinde ve erken seçim kararı alınmasında etkili olmuştur. Bu durum esasen Moskova'nın Bulgaristan'daki siyasi atmosferi istikrarsızlaştırma amacı taşımıştır. Ekim 2022 Genel Seçimleri sonrasında Parlamento'da

temsil edilen yedi partiden beş tanesi Rusya-Ukrayna Krizi'nde Batı ile birlikte hareket etmeyi savunurken, söz konusu beş partinin toplam milletvekili sayısı 201'e (201/240) tekabül etmiştir. Ancak koalisyonun zayıf yapısı Rusya'nın Bulgar iç siyasetine müdahalesini başarılı kılmış ve hükümetin düşmesine yol açmıştır. Bunun üzerine Sofya yönetimi Moskova'nın söz konusu hamlesine içişlerine karıştıkları gerekçesiyle Bulgaristan'daki 70 Rus diplomatını "persona non grata" olarak ilan ederek karşılık vermiş ve iki ülke arasındaki ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Bu durum Batı etkisinin Bulgar dış politikasında yansımalarını ve bu dış politikanın da iç politika üzerinde doğrudan sonuç doğurmasını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Tartışma

21. yüzyılın ilk çeyreğinde Bulgaristan'ın iç ve dış politikasında yaşanan gelişmelerden de anlaşıldığı üzere dış politika iç politikayı şekillendirici bir karaktere sahiptir. Bulgaristan'ın özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren inşa ettiği ve 2000'li yıllarla birlikte somut bir şekilde uygulamaya koyduğu dış politika vizyonu çerçevesinde ülkedeki siyasal yaşam dizayn edilmeye çalışılmıştır. 1990'lı yıllarda uluslararası sistemin içinde bulunduğu türbülans Doğu Avrupa ve Balkan ülkeleri nezdinde Avro-Atlantik kurumlara üyelik sürecini öncelikli hale getirmesini temin etmiştir. Bu durum ekonomi ve güvenlik alanlarında yapısal sorunlar yaşayan bölge ülkeleri ve özellikle Bulgaristan için kaçınılmaz hale gelmiştir. Özellikle Yugoslavya bağlamında 1990'lı yıllarda bölgede yaşanan parçalanma süreci Sofya yönetimi açısından bu dış politika hedefini cazip hale getiren bir diğer faktör olmuştur. NATO'ya ve AB'ye yönelik güçlü kamuoyu desteği de Bulgar karar vericilerin elini rahatlatmıştır. Zira 1990'lı yıllarda Bulgaristan'da yaşanan ekonomik krizler toplumu AB'ye üyelik konusunda motive etmiş ve Batı yanlısı siyasi partilere yönelmesine yol açmıştır.

Bu çerçevede devlet politikası olarak belirlenen Avro-Atlantik kurumlara üyelik hedefini sağlamak için Batı yanlısı siyasi partilerde nicel ve nitel artış gözlenmiştir. Merkez sağda faaliyet gösteren partiler geniş bir manevra alanına sahip olurken yaşanan süreç BKP'nin devamı olarak siyasal hayatta yer alan BSP'yi dahi dönüştürmeyi başarmıştır. Bulgaristan toplumunun NATO'yu askeri bir kalkan, AB'yi ise ekonomik bir dev olarak algılaması dolayısıyla hükümetlerin söz konusu hedefi gerçekleştirmek adına dış politikada aldığı kararlar kapsamlı bir şekilde sorgulanmamıştır.

Yugoslavya'daki krizlerde NATO'yla iş birliği yapan Bulgaristan bu örgüte üyelik hedefi kapsamında 2003 yılında ABD'nin öncülüğünde Irak'ın işgali için oluşturulan koalisyonla fiilen katılmış ve hatta beş askeri çatışmalarda hayatını yitirmiştir. Bulgar partileri bunu NATO'ya giriş vizesi olarak görme eğiliminde olmuş, kamuoyu ise büyük bir tepki göstermemiştir. Bulgaristan'ın Irak noktasındaki tutumu ABD'nin takdirini toplamıştır. Aynı şekilde Türkiye'nin NATO'daki etkin konumundan yararlanmak isteyen Bulgaristan 1990'lı yılların başından itibaren ilişkilerin düzelmesi ve gelişmesi için Türk azınlığı araçsallaştırmak istemiştir. 2001 ve 2009 yıllarında HÖH'ün koalisyon ortağı olarak kabinede yer alması NATO üyeliği konusunda Türkiye'nin de desteğini almasını kolaylaştırmıştır.

AB üyeliği bağlamında da benzer bir durum kendisini göstermiştir. Üyelik hedefi doğrultusunda hızlı bir şekilde yasal düzenlemeleri yapmaya çalışan Bulgaristan, rüşvet, yolsuzluk ve organize suçlarla mücadele konularında Brüksel'den yapılan uyarıları dikkate almak zorunda kalmıştır. Hem Bulgaristan'ın hem diğer bölge devletlerinin kronik sorunları haline gelen bu yapısal meselelerin kısmi bağlamda üzerine gidilmesi Birlik üyeliğini temin etmek için olduğu kadar AB hibe ve fonlarından yararlanmak için de gerçekleşmiştir. Zira söz konusu sorunlar halen Bulgar iç siyasetinde ağırlık oluşturmaktadır. Belirtmek gerekir ki Bulgaristan BSP'nin başkanlığında ve İSUH-HÖH ortaklığında 2005 yılında kurulan koalisyon hükümeti döneminde AB üyesi olmuştur. Bu durum siyasal dönüşümü göstermesi bağlamında önemlidir.

Bulgaristan AB üyesi olduktan sonra çıkar kayıplarına rağmen Brüksel'in tutumuna sadık kalmıştır. Ortadoğu kaynaklı 2010'lu yıllarda kendisini gösteren kitlesel göç hareketlerinde tehdit algısı Brüksel'den fazla olan Sofya yönetimi bir taraftan AB'yle paralel politikalar takip ederken diğer taraftan Türkiye'yle ilişkilerini olumlu bir çizgide tutmaya gayret etmiştir. Rusya'nın 2014 yılında Kırım meselesi nedeniyle AB'nin Rusya'ya uyguladığı yaptırımlardan doğrudan etkilenen Bulgaristan enerji politikalarını gözden geçirmek zorunda kalmış ve alternatiflere yönelmiştir. Diğer taraftan Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle başlayan krizde Sofya yönetimi Batılı müttefikleriyle uyum içerisinde hareket etmeye çalışıp Ukrayna'ya askeri yardım göndermek istese de koalisyon hükümeti Rusya'yla iyi ilişkiler kurulmasını savunan BSP nedeniyle düşmüştür. Bu durum 2021 yılından itibaren ülkenin içinde bulunduğu siyasi krizle doğrudan bağlantılı olsa da dış politika meselelerinin iç politikadaki

doğrudan etkisini yansıtmaktadır.

Bulgaristan'ın NATO ve AB üyesi olması Balkanlar'daki manevra alanını da genişletmiştir. 2010'lu yıllarla birlikte bölgede nüfuzunu artırmak isteyen Sofya yönetimi soydaş ve akraba topluluklarına yönelmekle kalmamış, özellikle dil ve tarih konularını referans alarak Kuzey Makedonya'ya yönelik baskılarını artırmış ve bu ülkenin AB üyelik sürecini veto etmekle tehdit etmiştir. Kuzey Makedonya meselesi Bulgar iç siyasetindeki kutuplaşmaya rağmen siyasi partileri ortak bir çizgide buluşturma potansiyeli taşımıştır. Ancak Sofya'nın baskıcı tutumu AB'nin uyarılarıyla yumuşasa da ana politik çizgisini sürdürdüğünü söylemek mümkündür.

Sonuç

Çalışma kapsamında ortaya çıkan bulgular itibarıyla Bulgar dış politikasının uluslararası sistemdeki gelişmelere göre şekillendiği anlaşılmaktadır. Uluslararası sistemin dominant aktörü/aktörleri ile birlikte hareket etme eğiliminde olan Bulgaristan, dış politikasını 1990'lı yıllardan itibaren bu ana eksene oturtmuş, 2000'li yıllarda da söz konusu eğilimi devam ettirmiştir. 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren Avro-Atlantik kurumlara üyelik süreci Bulgar dış politikasının temel amacı haline gelirken 2004'te NATO ve 2007'de AB üyelikleriyle bu amaçlarını realize etmiştir.

Çalışmada varılan bir diğer kanaat ise Bulgar dış politikasının iç politika üzerindeki şekillendirici etkisidir. 2000'li yıllarda Bulgar siyasal sistemindeki dominant aktörler Batı yanlısı bir siyasi anlayışa sahip olurken merkez sağ partilerle kıyaslandığında Batı'ya daha mesafeli duran BSP dahi dış politikanın ana eksenine zarar veren bir angajmana girmemeye özen göstermiştir. Farklı bir ifadeyle Bulgaristan'ın dış politik tercihlerinin iç politikayı dizayn edici bir görev üstlendiği ve bilhassa AB'nin bu hususta lokomotif bir role sahip olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan Bulgar dış politikasının komşularla iyi ilişkiler tesis etme ve Balkanlar'da bölgesel bir güç olma şeklinde formüle edilen amaçları ülkedeki ana akım siyasi partilerin mutabık kaldığı konu başlıklarını içermektedir.

Rusya konusunun NATO ve AB tarafından Bulgar dış politikasının güven testine dönüştürülmüş olduğu da bir diğer bulguyu oluşturmaktadır. Her ne kadar Sofya yönetimi bu testlerden başarılı çıksa da karar verme konusunda zorlandığı dikkat çekmektedir. Bu durumun sebepleri Batı'nın Rusya'ya yaptırımlarının Bulgaristan

ekonomisine zarar vermesi ve Bulgar halkının Rus halkıyla olan tarihsel bağları olmaktadır. Ancak uluslararası sistemde Bulgaristan'ın üyesi olduğu NATO'nun askeri açıdan hâkim etkisi ile AB'nin ekonomik gücü Bulgar dış politikasındaki karar verme süreçlerini domine etmektedir. Bu genel denklem iç politika üzerinde doğrudan sonuç doğurmayı sürdürmektedir.

Diğer yandan, 2021 yılından itibaren Bulgar iç politikasında kendisini gösteren siyasi istikrarsızlık ülkeyi dış siyasi müdahalelere açık hale getirmiştir. Ülke siyasetindeki kutuplaşma ve ekonomik sorunlar istikrarlı hükümetlerin kurulmasını engellese de seçimi kazanan aktörlerin Batı yanlısı parti programları değişmemektedir. Bu nedenle Rusya'nın Bulgar siyasal sistemindeki etki gücünün sınırlı olduğu ve daha ziyade geleneksel partneriyle hareket etmek zorunda kaldığı dikkat çekmektedir. Farklı bir ifadeyle Bulgar iç politikasında Batı yanlısı partiler başat konumda olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla ülkedeki mevcut siyasi düzen itibarıyla iç politikadaki aktörel değişimlerin dış politika üzerinde esaslı bir sonuç yaratması beklenmemekte olduğu ve dış politikadaki olası değişimlerin ancak uluslararası sistemin yapısında meydana gelebilecek makro ölçekli gelişmelere bağlı olduğu belirtilebilir.

Ek Beyan / Declaration

Makalenin tüm süreçlerinde TESAM'ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

In all processes of the article, TESAM's research and publication ethics principles were followed.

There is no potential conflict of interest in this study.

The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

Ahmed Dogan uçredyava nova partiya. (2025, 15 Kasım). BG OnAir. Erişim tarihi: 17 Kasım 2025, <https://www.bgonair.bg/a/2-bulgaria/400981-ahmed-dogan-uchredyava-nova-partiya-snimki>

Baeva, İ. (2012). Bulgariya: Evropeiska integratsiya i prodıljavaşti problemi. *Balkanite prez pirvoto desetiletie na 21. vek* (ss. 169–194) içinde. Paradigma.

Boiko Borisov: Bulgariya e v teyka situatsiya, no se spravya. (2016, 27 Ağustos). 24 Chasa.

Boiko Borisov: Bulgariya ne e Troyanskiyat kon na Russiya v NATO. (2019, 1 Mart). *Trud*.

Crampton, R. J. (2007). *Bulgaristan tarihi* (N. Ekici, Çev.). Jeopolitika Yayınları.

Delyan Peevski stana şef na DANS. (2013, 14 Haziran). BTV. Erişim tarihi: 6 Ağustos 2025, <https://btvnovinite.bg/bulgaria/oresharski-predlaga-delyan-peeovski-za-shef-na-dans.html>

Demrez, R. (2015). Bulgariya v ES – “Çernata ovtsa” ili “Troyanskiyat kon” na ES?. *Balkanite prez vtoroto desetiletie na XXI vek* (ss. 144–163) içinde. Paradigma.

EU freezes Bulgarian funds over corruption. (2008, 23 Temmuz). *France24*.

EU warns of Balkans security risk over N. Macedonia standoff. (2020, 2 Aralık). *AP News*.

European Commission. (2008, 23 Temmuz). *Report from the Commission to the European Parliament and the Council on progress in Bulgaria under the co-operation and verification mechanism* {SEC(2008) 2350}. EUR-Lex. Erişim tarihi: 7 Ağustos 2025, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52008DC0495>

Gross domestic product 2024. (2025). *World Bank*. Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025, <https://datacatalogfiles.worldbank.org/ddh-published/0038130/>

[DR0046441/GDP.pdf](#)

İdva li krayat iznasyaneto ot Bulgariya? Ni koi ne znae kolko točno sa naşentsiteposveta. (2020, 4 Nisan). 168 Chasa. Erişim tarihi: 11 Kasım 2025, <https://www.168chasa.bg/article/8407082>

Kovačev, P. (2016). *Petir Mladenov – tsyalata istina*. Zaharii Stoyanov.

Kyučukov, L. (2013, 23 Ağustos). Bulgariya triyabva da se vrne na Balkanite. *Trud*.

Marinova, I., & Lindhom, R. (2024, 18 Aralık). *Bulgaria: Political crisis with no end in sight?* Wilson Center. Erişim tarihi: 17 Ağustos 2025, <https://www.wilsoncenter.org/article/bulgaria-political-crisis-no-end-sight>

Maşina na vremeto: 27.12.2003 g. Petima bulgarski voinitsi zagivat v Kerbala. (2018, 27 Aralık). 24 Chasa.

Ninova popari koalitsiyata: Teşki dumi za Ukraina. (2022, 26 Nisan). *Standart*. Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025, <https://www.standartnews.com/bulgariya-politika/ninova-popari-koalitsiyata-tezhki-dumi-da-ukrayna-491177.html>

Özlem, K. (2019). *Türkiye–Bulgaristan ilişkileri ve Türk azınlık*. Dora Yayınları.

Özlem, K. (2021, 14 Temmuz). 11 Temmuz 2021 Bulgaristan genel seçimlerinin analizi (Rapor No: 7). Diplomasi Araştırmaları Derneği. Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025, <https://www.diplomasiarastirmalari.org.tr/wp-content/uploads/2021/07/R-7-2021-Kader-Ozlem.pdf>

Pond, E. (1999). Reinventing Bulgaria. *The Washington Quarterly*, 22(3), 39–53.

Registır na politiçeskite partii. (2025). *Sofiiski Gradski Sıd – Republika Bulgariya*. Erişim tarihi: 5 Ekim 2025, <https://sgs.justice.bg/bg/14755>

Sakskoburggotski, S. (2016). *Benzersiz bir hayat – Bulgar Kralı II. Simeon* (S. Özen, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

SergeiPetrov-Aradjioni:Vbulgarskatapolitikanyamaviziyazaspravlyane s krizata. (2022, 28 Temmuz). BNR. Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025,

<https://bnr.bg/vidin/post/101682655/sergei-petrov-aradjioni-balgarinat-glasuva-za-lichnosti-ne-za-ideologii-tarseiki-mesii>

Tsentralna izbratelna komisiya. (2025). Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025, <https://www.cik.bg/>

Turskoto pravitelstvo stava politiçeski advokat na DPS. (1991, 21 Ağustos). *Duma*.

Zhelev, Z. (2008). *In the deep end*. Trud Publishing House.

%71 ot bulgarite odobryavat prisaedinyavaneto ni kim ES. (2004, 11 Aralık). *BTV*. Erişim tarihi: 4 Ağustos 2025, https://btvnovinite.bg/37872-71_ot_balgarite_odobryavat_prisaedinyavaneto_ni_kam_ES.html

2000 regular report from the Commission of Bulgaria's progress towards accession. (2019, 3 Nisan). *University of Pittsburgh – Archive of European Integration*. Erişim tarihi: 11 Ağustos 2025, <http://aei.pitt.edu/44544/>